

KÁNTOR LAJOS

A GYÜRŰ ÉS A LÁBJEGYZETEK

■ 2016 októberében, Székelyudvarhelyen, az Erdély Magyar Irodalmáért Alapítvány nevében meggyűrtük a hatvanegy éves Csapody Miklóst.* Az esemény, Csapody könyveit tekintve, jóval korábban is bekövetkezhetett volna, de végül is így van jól, amikor közel három évtizedes politikusi pályáját lezárva, Ilia Mihály jó tanítványaként visszatért az irodalomtörténet-íráshoz, mindenekelőtt az erdélyi magyar irodalomhoz. Persze ha a 2007-es kiadású *Erdélyi Féniks* című kritika- és tanulmánygyűjtemény írásai felől nézzük, elmondható, hogy a felvállalt művelődés- és nemzetiségpolitika sok gyűlésezéssel és utazással teli időszakában sem szünetelt szerzőnk, barátunk érdeklődése tanult (és jól megtanult) szakmájának kérdései iránt – mégis, mindenekelőtt a *Bánffy Miklós kettős küldetése*, vagyis 2015 kiadói magasából ítélkezve, a rendkívüli teljesítmény elismerése, méltatása jókor jöttek mondható.

Csapody Miklós pályájához közelíthetnék a személyes emlékek felidézésével, és akkor a szegedi diákkal kellene kezdenem, aki Ilia Miska küldönceként, az éjszaka közepén érkező nemzetközi vonatról leszállva, csengetett be a Mikes Kelemen 15-be, ajándékba hozott új könyvekkel megrakodva. És folytathatnám sokszori és sokféle találkozásainkkal – ezek közt volt olyan is, amelyben ő volt a szerkesztő és én a felpártolt szerző; így született meg 2006-ban, a pesti Korona Kiadónál a nekem kedves *Mennyei Kapu*. (Cs. M. ehhez az adathoz hosszú lábjegyzetet fűzne, nem hagyva ki a pontosítást, hogy a könyv címében határozott névelő szerepel, vagyis helyesen: *A mennyei kapu*, és eldöntendő, hogy a csupa verzállal szedett-nyomatott címben az „m” és a „k” végül is kisbetűvel vagy nagygyal írandó; meg az alcím is fontos, kihagyhatatlan: „avagy az apokrif kerekasztal”, valamint a „20–21. század”.)

Minthogy azonban az EMIA gyűrűjéből indulunk ki, ne horgonyozzunk le a lábjegyzetekenél, bármilyen fontosak ezek egy komoly, lelkiismeretes irodalomtörténésznek, tehát Csapodynak mindenekelőtt – beszéljünk magukról a könyvekről, Csapody Miklós jelentős vállalkozásairól. Persze nem mindegyik szól az erdélyi irodalomról és képzőművészetről – elég a szegedi jeles etnográfus és művelődéstörténész Bálint Sándor életét és életművét végigkövető monográfiát említenünk 2014-ből, amelyet egy évtizeddel megelőzőtt a mesterrel készített beszélgetések dokumentumkötete. Őrzöm, 2010-es ajánlással (történetesen mátraházi bejegyzéssel) a *Késői ünnep* címet kapott tanulmány- és kritikakötetét is, itt az egykori szegedi diákok és kortársak sorakoznak a könyvbírálatokban (Baka István, Ambrus Lajos, Gécz János, Zalán Tibor, Zelei Miklós); az idősebbek közül Ilia Mihály és Péter László (a politikai rendőrség által készített megfigyelési iratok tükrében). Befér ebbe a kötetbe Tar Sándor is a novelláival, valamint Markó Béla 1988-as verskötetével; Markó méltatását a kritikus így kezdi: „...az ugyancsak nemzedékéhez tartozó, nála alig fiatalabb Szócs Gézával együtt az utóbbi másfél évtized fiatal erdélyi magyar irodalmának legjelentékenyebb költője. Az ifjabbak (a negyven év alattiak) közül ma az ő pályáiva a legemelkedőbb.”

Természetesen nem monográfiát, még csak monografikus összefoglalást sem írok Csapody Miklósról, de nem hagyhatom említetlenül, hogy az *Erdélyi Féniks*

tanúsága szerint (is) a két háború közti *Erdélyi Fiatalok* egyik legjobb kutatója, irodalomtörténész és kritikus minőségében pedig sokunkról írt elemző szövegeket, például Bözödi Györgyről, Kányádiról, Szilágyi Istvánról, Lászlóffy Aladárról, Csiki Lászlóról, Farkas Árpádról, Cs. Gyimesi Éváról, Vári Attiláról, újra és újra Markó Béláról. Könyvben méltatta Jakabffy Elemér és Mikó Imre nemzetiségpolitikai munkásságát (*Politika és történetírás*, 2012.).

És akkor térjünk vissza a Bánffy-kutatáshoz, ehhez a több mint 700 lapot kitevő műhöz, melynek alcíme: Bukarest, 1943, vállalt témája a „Politika és diplomácia” – ami már önmagában fölkeltheti az olvasói és szakmai figyelmet; ám sokkal többet ad az ígértnél – 20. századi kortörténetet, művelődéstörténetet, portrét, a bő száz oldalnyi Függelék révén dokumentumközlést. Tanítani lehetne, kellene az egyetemen, és nem csupán Bánffy Miklós okán, hanem mint filológusi teljesítményt – példát. Egy ilyen könyvet csak elkötelezett, sőt megszállott kutató tud megírni, aki azonban nem a kommentárookban éli ki szenvedélyét, hanem a múlt minél teljesebb megismerésében, és a megismert tények tudós rendezésében, áttekinthető feltárásában. Egy ilyen munka, a tekintélyes névmutatónak is köszönhetően, oldalági kutatások kiindulópontja, eszköze.

Valamit a lábjegyzetekről. A *Bánffy Miklós kettős küldetésében* van belőlük 1181. Részletezés, háttér megvilágítása, pontosítás, helyesbítés. A kutatói megszállottság, a közlésvágy érvényesül ebben, a legteljesebben. Illetve: a nagy kompozíció szükségszerű kísérője – ami néha akár bosszanthatja az olvasót (kevesebb is elég volna?), holott önmagunk ellenőrzésére szolgál.

A megszállott, a nagy könyvekben gondolkodó Csapody Miklós, a személyes érintettség miatt is, időnként „beleártja magát” képzőművészeti témákba. Korai barátsága a nagy szelíd képek kolozsvári kitűnő festőjével, Fülöp Antal Andorral, a Nagyváradon élt, jó emlékű Jakobovits Miklóssal megjelenik egy-egy Csapody-írásban, de olyan szokatlan terjedelmű monográfiát is köszönhetünk barátunknak, mint amelyet a grafikus Cseh Gusztávról írt – és egyúttal (a reprodukálásra kiválasztott művek révén) szerkesztett, méltó emléket állítva az önálló grafikai lapok, sorozatok (a *Hatvan főember*, a *Jeles házak*), folyóiratokban, hetilapokban közölt és könyvekben föllelhető illusztrációk szerzőjének. (Itt a lábjegyzetek számozása fejezetenként újrakezdődik, hol a 111-ikig, hol csak a 64-ig jutva el.) A választott tárgy mindenestre szent. És hogy mások ugyancsak fogalmat alkossanak maguknak, kiről-miről van szó – akár a Bánffy-, akár a Cseh Gusztáv-könyvet angol és román nyelvű összefoglalás zárja.

Kívánom a szerzőnek – és önmagunknak –, hogy művelődés- és irodalomtörténeti vállalkozásai hosszú távon folytatódjanak. (Újabbban a Gáll Ernő hagyatékában kutakodott, a legújabb munkája pedig a Magyar PEN Club történetnek megírása két vastos kötetben.)

Csapody Miklósnak köszönhetően feltűzhetjük a gatyaszárat – hosszú olvasásokhoz.